

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Bakalářská práce

Tereza Volínová

**Komentovaný překlad vybraných kapitol reportážní knihy
Óscara Martíneze *Los migrantes que no importan***

Annotated translation of selected chapters from Óscar Martínez's Work "Los
migrantes que no importan"

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat především PhDr. Anežce Charvátové za odborné vedení, věcné a velmi cenné rady a připomínky, a také za to, že mi poskytla možnost překládat tak zajímavý text.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne

.....

Tereza Volínová

Abstrakt:

Tato bakalářská práce se věnuje překladu několika kapitol s tématem migrační problematiky z knihy *Los migrantes que no importan* od salvadorského reportéra Oscara Martíneze. V první, praktické části se nachází vypracovaný český překlad. V druhé části je analyzován výchozí španělský text a překlad okomentován. Teoretická část obsahuje fiktivní překladatelskou zakázku, obecné informace o výchozím textu a jeho rozbor, v němž je kladen důraz na stylistické faktory, následuje obeznámení s metodou překladu a typologie problémů a posunů, které při překladu nastaly.

Klíčová slova: komentovaný překlad, migrace, Salvador, Mexiko

Abstract:

This bachelor thesis is dedicated to the translation of several chapters on migration issues from the book *Los migrantes que no importan* by Salvadoran reporter Oscar Martínez. In the first, practical part, there is the elaborated Czech translation. The second part analyses the original Spanish text and comments on the translation. The theoretical part contains a fictional translation commission, general information about the source text and its analysis, in which emphasis is placed on stylistic factors, followed by an introduction to the translation method and a typology of the problems and shifts that occurred during the translation.

Keywords: annotated translation, migration, El Salvador, Mexico

1	Obsah	
2	Úvod.....	7
3.	Překlad.....	8
4.1	Obecné informace o textu.....	25
4.1.1.	Fiktivní zakázka	25
5.	Překladatelská analýza originálu.....	26
5.1.1.	Stylotvorné faktory.....	26
5.1.2.	Autor.....	26
5.1.3.	Téma.....	28
5.1.4.	Funkce komunikátu.....	28
5.1.5.	Míra připravenosti, forma, ráz a kód komunikátu.....	30
5.1.6.	Čas a místo komunikace.....	30
5.1.7.	Médium	30
5.1.8.	Adresát.....	31
5.1.9.	Cílový čtenář překladu	32
5.2.	Stylistická charakteristika textu.....	32
5.2.1.	Metoda překladu.....	33
5.3.	Překladatelské problémy a posuny	33
5.3.1.	Překlad měř.....	33
5.3.2.	Překlad jmen.....	34
5.3.3.	Problematické výrazy	35
5.3.4.	Slovníček.....	37
5.3.5.	Gramatické jevy	37
5.3.6.	Skloňování zeměpisných víceslovných názvů.....	38

5.4. Generické maskulinum	38
5.5. Hovorové tvary v přímých řečech	39
5.6. Číslovky.....	40
5.7. Syntaktická a gramatická rovina.....	41
5.7.1. Slovesa.....	41
5.7.2. Velká a malá písmena.....	42
5.7.3. Souvětí.....	42
5.7.4. Aktuální větné členění.....	43
5.8. Vnitřní vysvětlivky a poznámky pod čarou.....	44
6. Závěr.....	45
Bibliografie.....	46

2 Úvod

Práce se skládá ze dvou částí. První část tvoří český překlad pěti kapitol z původní španělsky psané knihy o středoamerických migrantech, *Los migrantes que no importan*, reportéra Oscara Martíneze. V druhé části se nachází rozbor originálu spolu s fiktivní překladatelskou zakázkou a komentář k problémům a posunům, které se při překladu vyskytly.

Knihy se věnuje migrantské problematice ve Střední Americe, především v Salvadoru a Mexiku. Důvodem, proč jsem si tento text zvolila, byl můj velký zájem o politiku Latinské Ameriky a také mí středoameričtí přátelé, kteří v této realitě žijí (otec mého dobrého přítele z Kostariky je přímo emigrant ve Spojených státech amerických). Dílo je navíc v Salvadoru stále aktuální, Oscar Martínez bojuje za práva nezávislých novinářů, kteří v reportážích poukazují na nepravosti vlády, někteří ji i otevřeně kritizují, jako například právě Oscar Martínez. Text je zajímavý i z překladatelského hlediska, vzhledem k jazyku a stylu, jakým je psán.

Pomocí užitého slangu a dialogů přenese čtenáře přímo do dění, do života mladíků utíkajících před jistou smrtí. Vystupuje proti moci a popisuje realitu. Opírá se o skutečné události, které tak sám čtenář může přímo prožívat. Odkrývá utrpení těch nepohodlných, kteří nemají být na očích veřejnosti. Bude mi ctí, když budu moci přispět právě k jejich zviditelnění. Proto volím autorův prolog, který čtenáře uvádí do problematiky, a pěti kapitol pojednávajících o cestě s nejasným a nebezpečným průběhem a o obětech krutých autoritářských režimů.

Cílem této práce je přeložit a analyzovat vybrané kapitoly z díla, které by svým tématem i stylem mohlo zaujmout jak překladatele, tak i širší veřejnost.

3. Překlad

Migranti, na kterých nezáleží

Autorův prolog

V dnešní zuřivé době v Mexiku je lepší být přímý a naléhat. Jsem přesvědčen, že to, co se nyní děje, to, co dohání k zoufalství, se nacvičovalo u kolejí vlaku. Jsem přesvědčen, že tahle vražedná drzost, která připravila o život třiačtyřicet studentů z Ayotzinapy, se léta nacvičovala v malých obcích, vesnicích a na samotách s nevinně vypadajícími názvy jako Las Chepas, El Sásabe, El Barí, El 20, Macuspana, Tenosique, Huixtla, Tierra Blanca, Medias Aguas...

Mexiko už léta hnije. Hniloba se šíří z nejzapadlejších koutů, z nejzaprášenějších cest, kde se stát rozhodl přestat fungovat a přenechat místo jiným. Ale stejně jako v případě kusu masa, z okrajů nakonec hniloba dojde až k srdci.

Na trasách migrantů bez dokladů, projíždějících Mexikem, se míra tolerance sadismu a beztrestného vraždění zvyšovala. Na těch samých trasách se rozdíl mezi policistou a mafiánem rozpustil jako cukr ve vodě.

V Coatzacoalcosu ve státě Veracruz přímo městská policie vrátila migranta do domu únosců Los Zetas, odkud se mu podařilo uprchnout. V Ixtepecu ve státě Oaxaca organizovala městská policie spolu s dnes již neexistující soudní policií únosy a přepadávání migrantů bez dokladů nejméně do roku 2007. V Ciudad Hidalgo ve státě Chiapas na břehu řeky Suchiate první ozbrojené – a dobře ozbrojené – útoky často prováděla armáda střežící hranice. Právě tam, v Ciudad Hidalgo, a také v Tapachule, sama městská policie varovala před chystaným zátahem provozovatele nevěstinců v toleranční zóně zvané Las Huacas, kde se prostituuji desítky středoamerických žen, z nichž mnohé jsou nezletilé. V Nuevo Laredu ve státě Tamaulipas se naháněči migrantů pracující pro převaděče napojené na kartel Los Zetas před očima migrantů srdečně chechtali společně s policisty. Ve městě Altar v Sonoře vybírala

městská policie výpalné od naháněčů, kteří chtěli pracovat na náměstí před kostelem a nahánět migranty; tatáž policie však nehnula ani prstem, když si zakuklenci¹ přišli k dodávkám pro poplatek: 500 pesos za každého migranta, který se chtěl dostat do El Sásabe a začít svou pouštní cestu za entelechií zvanou americký sen. V Tenosique, ve státě Tabasco; v Huixtle, ve státě Chiapas; v Sonoítě, ve státě Sonora; v Puerto Palomas, ve státě Chihuahua; v Arriaře, ve státě Chiapas; v Tierra Blance, ve státě Veracruz, byl příběh podobný: místní úřady a zločinecké skupiny tvořily soukolí podobné švýcarským hodinkám, mlýnek na maso, který funguje jen tehdy, když všichni aktéři táhnou za jeden provaz: starostové, guvernéri, policisté, příslušníci migrační policie, nájemní vrazi, převaděči, tajemníci, prezidenti.

Musím říct, že se vždycky najdou výjimky, drobné součástky, které soukolí drtičky na chvíli zastaví. Pár takových jsem našel i na této cestě. Těmto nepohodlným součástkám věnuji tento odstavec, stejně kratičkový, jako jsou v porovnání s celým strojem malé.

Středoamerické vlády jsou k migrantům nemilosrdné, znásilnění a sekání mačetami se dějí s jejich tichým souhlasem. Mlčely – nebo mluvily tak tiše, že se zdálo, že nic neříkají. Rozhořčená prohlášení k humanitární krizi migrantů v Mexiku nikdy nezazněla z úst prezidenta, ale spíše z úst úředníků, jejichž funkce si lze jen těžko zapamatovat. Na jednu miskou vah položili posílání peněz², na druhou barbarství. A peníze převážily. Střední Amerika zažívá vleklou epidemii, epidemii smrti, epidemii vražd. Salvador a Honduras uzavřely rok 2014 s průměrem více než šedesát vražd na 100 000 obyvatel – průměr Mexika zmítaného skandály je něco málo přes dvacet vražd. Slovo používané mnoha Středoameričany cestujícími na střeše vlaku je utéct, nikoli migrovat. A to se bude dít i nadále. Budeme regionem, jak jsme již ukázali v roce 2014, který své děti po desetitisících vyplivuje pryč. Děti, které utekly ze čtvrtí a kantonů naprosto nevhodných pro děti... I pro dospělé. Nikdo by vlastně neměl žít tak, jako tyto děti.

Mexická vláda léta ignorovala, co se děje na jejích samotách, ve vesnicích, v obcích, na jejích železničních tratích. První zpráva o únosech migrantů byla předložena až koncem roku 2009, v té době už to byl společný jmenovatel migrační krize. Mám dojem, že toto krveprolití ignorovali i Mexičané obecně. Vzpomínám si na masovou demonstraci na náměstí

---

¹ Výběřčí poplatků pracující pro kartely. (Pozn. překl.)

² Peníze, které migranti posílají z ciziny rodině do vlasti a které ve středoamerických zemích tvoří značnou část HDP. (Pozn. překl.)

Zócalo v hlavním městě Mexika kvůli únosu syna jednoho podnikatele v roce 2008. Vzpomínám si, že jsem se právě vrátil z Coatzacoalcos, kde jsem během jediného dne mluvil s více než deseti migranty, které příslušníci kartelu Los Zetas unesli a po zaplacení poplatku je před několika dny nebo hodinami propustili. Nepamatuji si na žádné demonstrace proti těmto únosům ani proti desetitisícům dalších. Asi je to normální, zdálo se to jako vzdálený problém sužující jiné Mexiko, ležící naštěstí daleko od domů, kde jsme si žili my, kdo čteme noviny, trávíme hodiny na sociálních sítích, v pátek večer si dopřáváme pár skleniček a v neděli večer chodíme do kina. Dělo se to v místech, která s našimi životy zdánlivě neměla nic společného. Dělo se to v Jacumé, v La Rumorose, v Macuspaně, v Matías Romeru. Bylo to od nás stejně vzdálené jako černoši, kteří zemřeli na ebolu.

Trochu se to k nám přiblížilo po masakru v San Fernandu ve státě Tamaulipas v srpnu 2010. Tragédie těchto cizinců dolehla Mexičanům do domovů, protože velká média tehdy rozhodla, že v tomto případě jde o humanitární krizi. Aby se však krize stala krizí a vydržela několik týdnů v popředí zájmu, bylo zapotřebí dvaasedmdesát mrtvol namačkaných u betonové stěny. Migranti, kteří jsou již několik desetiletí – a ještě více od roku 2007, kdy se od kartelu z Mexického zálivu oddělil kartel Los Zetas – drceni velkým organizovaným zločinem, začali být poprvé naléhavým problémem. V roce 2011 bylo z několika tajných hrobů v okolí San Fernanda exhumováno 193 těl. Desítky z nich patřily migrantům ze Střední Ameriky. K jejich vykopání stačila jen vůle, která se dostavila po prvním masakru. Podle měřítek tohoto nelítostného Mexika, které se utváří čím dál energičtěji od nástupu Felipeho Calderóna do funkce, nyní smrt šokuje pouze tehdy, pokud je jí příliš mnoho nebo je velmi originální. Migranti naplnili svou kvótu hrobů, využili metry bílého igelitu, do něhož se balí mrtvoly, a vydobyli si právo být na titulní straně, zahajovat zprávy a být předmětem politických projevů. Alespoň na chvíli.

Občanská společnost v čele se statečnými lidmi, jako jsou Solalinde, Pantoja, Gutiérrez, González, využila záře reflektorů a začala konat ve prospěch neviditelných. Uctili mrtvé a využili je k záchraně některých živých. Některé zákony prošly úpravami, zasáhlo se na místech, kde barbarství přerůstalo v šílenství, a začala se věnovat větší pozornost kartelu Los Zetas, který nejvíce útočil na lidi bez dokladů. A v tomto procesu, jako v každém procesu, který nakonec vedou politici, kteří vědí jen málo o tom, co se nachází za jejich pracovními stoly a klimatizovanými místnostmi, se dělaly hlouposti, jako například když se policie a armáda pokoušela migrantům zabránit nastoupit na vlak.

Na jihu Mexika jsou stále znásilňovány ženy z Guatemaly, Hondurasu, Salvadoru a Nikaraguy. V centru Mexika jsou stále vražděni obránci migrantů. Na pobřeží Atlantiku se stále plní domy unesenými muži, ženami a dětmi. Na severu Mexika se za cestu na hraniční přechody stále platí, a to mafii, která tento kus hranice spravuje. Všechna úmrtí mezi lety 2007 a 2010 však vyznačila před a po. Nyní už žádný úředník nemůže bez studu říct, že migranti nejsou předmětem vražd, znásilňování, únosů, obchodu s bílým masem, vydírání. Nyní už nikdo nemůže zapomenout, že to vše se děje – jak se nedávno ukázalo v případě masakru v Tamaulipasu – za účasti policejních a samosprávných orgánů.

Mrtví migranti pronikli do veřejných debat v Mexiku podobně, jako moře neúnavně ve vlnách provrtává kámen. Proklouzli skulinami. Věřím, že je to první krok k tomu, aby se věci změnilы trvalejším způsobem. Myslím, že je rozdíl mezi vědět a nevědět, a teď to víme. Myslím si, že proces je pomalý, otravně pomalý, ale člověk musí v něco věřit. V roce 2014 se Mexiko potýkalo s další událostí, která zůstane v kolektivní paměti jako příklad drzosti zločinců v zemi, která toleruje až příliš mnoho. V Iguale ve státě Guerrero unesli policisté a zločinci 43 studentů. Federální vláda se snažila mlžit, oznámila nález těl a chtěla případ uzavřít, lhala, ale nepodařilo se jí to. Už na ně bylo upřeno příliš mnoho očí. Příliš mnoho vyděšených, rozhořčených očí, které viděly, jak se to, co se podle nich dělo někde daleko někomu jinému, nyní stalo tady, blízko, třiačtyřiceti dětem.

Myslím si, že mohutnou vlnu protestů, která se valí Mexikem, vyvolalo z velké části opravdové rozhořčení a upřímná empatie. Myslím si také, že všechny tyto protesty souvisejí s tím, co si občané jasně uvědomují: tohle se neděje tam, ale čím dál víc tady. Neděje se to jiným, ale stále více těm, kteří jsou jako my. Drzost a barbarství jsou nenasytňná zvířata. Pokud začnou požírat, budou požírat, dokud nebudou zabita.

Tato kniha je o lidech, kteří byli dřív těmi druhými, o místech, která se zdála být tak vzdálená. Vypráví o cestě, po níž se putovalo jinde, v místech, která znal jen málokdo. Tato kniha je o vlakových tratích, o samotách a divočině, kde se barbarství neúnosně tolerovalo. Tam se v posledních letech dlouho nacvičovalo – a stále ještě nacvičuje – beztrestné vraždění. Na těchto lidech, na desítkách tisíc těchto migrantů se dovedla k dokonalosti nehoráznost. Vůči tomuto skrytému Mexiku, o němž se chystáte číst, má dnešní Mexiko velký dluh.

Óscar Martínez, 6. ledna 2015

Na cestě

Srpen 2009, stát Oaxaca

Někteří odcházejí, protože ve Střední Americe žije polovina obyvatel pod hranicí chudoby. Někteří odcházejí, aby se znovu setkali s členy svých rodin na severu. Ale jiní neemigrují, nýbrž utíkají. Podobně jako bratři Alfarové. V jejich malém světě v Salvadoru začaly zničehonic pršet mrtvoly. Blíž a blíž. Pak přišlo vyhrožování. Toto je Aunerova, Pitbulova a Blondáková cesta, cesta migrantů, kteří nikdy po cestě do Spojených států netoužili.

„Utíkám, protože mám strach, že mě zabijou,“ říká Auner se se sklopenou hlavou.

Když jsem se ho zeptal poprvé, proč migruje, odpověděl, že chtěl zkusit štěstí. Použil známou frázi, že hledá lepší život. Je to normální. Když někdo utíká, nedůvěřuje, a tudíž lže. Teprve teď, když jsme sami, daleko od jeho bratrů, kteří hrají karty v uprchlické ubytovně na jihu Mexika, teprve teď u vlakových kolejí s cigaretou v ústech přiznává, že správné slovo je útěk, ne migrace.

„Vrátíš se?“ ptám se.

„Ne, nikdy,“ odpovídá s očima upřenýma k zemi.

„Vzdáváš se své země?“

„Ano.“

„Vážně by ses nikdy nevrátil?“

„Ne... Teda jenom kdyby sáhli na mou ženu nebo dceru.“

„A za jakým účelem by ses vrátil?“

„Abych je zabil.“

„Koho?“

„Nevím.“

Utíká před smrtí bez tváře. Za ním v jeho světě zůstává jen díra plná strachu. Tady a teď zbývá pouze utíkat. Schovávat se a utíkat. Už není čas přemýšlet. Nemá smysl zabývat se tím, co má on a jeho bratři s těmi mrtvolami společného. Bylo by to k ničemu.

Odešel ze Salvadoru před dvěma měsíci a od té doby ve skrytu, obezřetně jde pěšky a trpělivě vede své bratry. Ve dvaceti letech Auner dokáže ovládat strach a nechce udělat chybný krok. Nechce padnout do rukou migrační policie, nechce být deportován, nechce, aby ho vrátili na začátek jeho cesty, protože tohle vše by znamenalo muset začít od znova. Jak rád opakuje: „Krok dozadu jen k tomu, abych se odrazil.“

Auner mlčky, zamyšleně vstane. Jde po prašné cestě, která končí v ubytovně v Ixtepecu ve státě Oaxaca. Připojuje se k Blondáku a Pítbulovi, mladším bratrům, radí se u rozestavených umývárén. Obklopuje nás vlhké dusno, že by se skoro dalo krájet. Rozebírají, jak budou pokračovat v útěku. Zásadní otázka: pokračovat načerno vlakem, či jet autobusy přes hory a indiánské vesnice a doufat, že nenarazí na policejní kontroly?

Cesta přes hory by je vedla zeleným, hustým pralesem Oaxacy, neobvyklou trasou. Tuto cestu uprchlíci příliš neznají. Alternativní trasu používají hlavně převaděči a Auner se o ní doslechl od Alejandra Solalindeho, kněze a zakladatele ubytovny, který pochopil, že není špatné poskytnout lidem na útěku ze země jiné možnosti.

Na cestě vlakem by se museli jako klíšřata přilepit na hřbet kovového červa. Museli by se ve tmě držet kruhových mříží na střeše a pokračovat tak šest hodin až do Medias Aguas ve státě Veracruz. Pak by se museli někde na okraji této zapomenuté vesnice natáhnout na zem a čekat na příjezd dalšího vlaku. Spát jen napůl, s jedním okem otevřeným, a čekat, jestli někdo nedá znamení k útěku. Medias Aguas totiž leží na území gangu Los Zetas.

Gang Los Zetas založil v roce 1999 překupník drog Osiel Cardenas Guillén, od roku 2003 uvězněný ve Spojených státech amerických. Zakladatel mocného kartelu z Mexického zálivu utvořil Los Zetas z elitních vojáků – někteří dokonce prošli výcvikem v proslulé School of Americas³, kteří dezertovali a založili tuto skupinu, dnes považovanou za nezávislý kartel; od roku 2007 rozšířila své aktivity o hromadné únosy migrantů bez dokladů, za něž požaduje výkupné od jejich rodin. Ve zprávě amerického Úřadu pro potírání drog (DEA),

---

³ Zřídila ji v roce 1946 americká armáda za účelem výcviku vojenských důstojníků v Latinské Americe. (Pozn. překl.)

vydané v lednu 2009, se o kartelu píše, že to je „nejnebezpečnější a nejorganizovanější skupina námezdných vrahů v Mexiku.“

Každému, kdo nezná pravidla této cesty, by se mohlo zdát, že na úvahy bratří Alfarových lze logicky odpovědět. Nicméně ani riziko hor není malé. Na každých deset migrantů bez dokladů připadá šest přepadení, za nimiž stojí samy mexické úřední síly. To by byla pro chlapce katastrofa, chrání si jako oko v hlavě padesát dolarů, které jim otec posílá každých čtrnáct dní ze Spojených států. Chrání si je, protože si za ně můžou koupit tortilly a fazole, které obědvají, když zrovna nejsou v ubytovně a sedí s jídlem někde v křoví, aby popadli dech a mohli pokračovat v útěku.

Pro ty, co utíkají před smrtí, je rozhodnutí ještě těžší, jelikož pro ně návrat neznamena jen vrátit se domů se sklopenou hlavou a prázdnými kapsami. Návrat je může stát život, stejně jako naskočit do vlaku, který už tolik z nich roztrhal na kusy.

Zrovna dnes jsem se dozvěděl, že Josému vlak oddělil tělo od hlavy. Byl nejmladším ze tří Salvadořanů, s nimiž jsem před dvěma měsíci překročil hranice přes La Arroceru, abychom se vyhnuli migrační policii. Čistý řez, vzpomínali. Ocel proti oceli. Bylo to v Pueble, asi 500 kilometrů severně od místa, kde se právě nacházíme. Cesta je vyčerpávající. Spánek je lehký. Únava někdy vítězí a zabíjí.

José spadl, když začal klimbat, což se vyčerpanému, ospalému člověku snadno stane. Vyprávěl mi to Marlon, který s ním cestoval. Také utíkali. V jejich případě byl důvod nepochybný. Utíkali před gangy, které jim zničily pekárnu, když jim stanovily nezaplacené výpalné ve výši pětadesáti dolarů týdně, to, nebo smrt. Na útěk se dal celý podnik. Majitel a pekař Eduardo, prodavač José a pomocník Walter. Jeden z nich se již do Salvadoru vrátil v černém pytli.

Dnes v noci se bratří Alfarové musí rozhodnout, jak dál. Musí se rozhodnout moudře: jinak by zde mohli najít to, co se snaží nechat za sebou.

První mrtvola

„Hej, parchante!“ Pitbul za sebou zaslechl výhrůžný výkřik.

Otočil se a spatřil hlaveň pistole devítimilimetrové ráže. Myslel si, že míří na něho. Odskočil jako kočka a těsně před dopadem zaslechl dvě rány. Střely prošly hlavou a zády jeho kamaráda Juana Carlose Rojase, člena gangu. Kousky mozku potřísnily Pitbulovu polokošili, na kterou chtěl s Juanem Carlosem balit holky v herně v centru Chalchauapy. Byl slunný lednový nebo únorový den roku 2008.

Pitbulovi stoupl do hlavy neovladatelný vztek, vycházející z žaludku, vztek, který mu tam nahoře občas působil zkrat. Když se mu tohle stane, tak na pět minut je neovladatelný, nikdo ho neudrží. Promění se ve zvíře. V pitbula.

Ohlédl se, uviděl vyteklou slizkou matérii, nebylo pochyb, že kamarád je mrtvý. Pitbul se zuřivě rozběhl a nesouvisle řval. Viděl vraha a jeho komplice. Utíkali. Střelec zůstal pozadu, lapal po dechu. To je moje kořist, pomyslel si Pitbul. Bylo mu úplně jedno, že vrah v ruce drží nabitou pistolí. Chlap, věčně opilý padesátník, se znovu rozběhl, otočil se na Pitbula, zamířil na něho a s funěním vyhrožoval:

„Stůj, nebo tě zastřelím, debile!“

Rozruch přivolal policii. Dva policisté znehybnili kopajícího a vzpouzejícího se kluka. Zvedli ze země opilce v bezvědomí.

Policisté nejdřív vyvodili závěr, který se v zemi jako Salvador zdá jasný: mladý muž na místě vraždy znamená, že je to člen gangu. Jako prvního si kvůli rušení veřejného pořádku zavolali k výslechu mladíka.

„Z kterého jsi gangu?“ zeptal se policista.

„Ze žádnýho, debile,“ odpověděl Pitbul, ne ze vzteku, ale protože už takový zkrátka je.

„Patříš do gangu Mara 18 jako ten tvůj zabitej kámoš, co?“ pokračoval policista, který už Juana Carlose znal, protože v takovéhle vesnici, která se sice nazývá město a má 73 000 obyvatel, ví policie o gangsterech, jak se jmenují, ke kterému gangu patří, jako mají přezdívku, a dokonce i funkci.

„Jsi hluchej, kreténe?“ ohradil se Pitbul proti policistovi, který už se chystal přikročit k násilí.

Vtom přišel podpraporčík, který sbíral svědectví od lidí z okolí.

„Tak hele, mladej, prý ses chtěl jen pomstít. Jsi ochotný s námi jet na policejní stanici a vypovídat, abychom mohli toho vraha chytit?“

„Klidně,“ odpověděl Pitbul, který ve svých sedmnácti letech (nyní na útěku dovršil osmnáct) vždycky hledal způsob, jak zažít nějaké dobrodružství, jakkoliv nebezpečné, které by mu rozproudilo krev v žilách.

A to se mu povedlo. Den bez nudy. V policejním přestrojení se vydal prohledat čtvrti v centru Chalchuapy, aby našel komplice kamarádova vraha. Procházel dlážděnými ulicemi, které odbočují z hlavní třídy tohoto rušného obchodního města, lemované obchody, sklady a stánky s občerstvením. Pro něho to byla zábava. Vtipná historka v jeho světě.

„Jezdit si autem je fakt super. Škoda že jsme toho starýho kretěna našli tak snadno.“ vyprávěl později Pitbul.

Pitbul přišel na policejní stanici kvůli identifikaci a řekl to jasně. Tváří v tvář.

„Juana Carlose zabili tyhle dva zmrdi.“

Ale i oba chlapi viděli jeho. V tom městě je snadné poznat obyvatele centra, znát každého, kdo nežije v odlehlých kantonech. Vědět, že Pitbul je syn Silvie Yolandy Alvanez Alfarové z krámků proti pupuserii⁴, hned vedle továrny Conal. Že ten holohlavý kluk se stříbrnou náušnicí je Jonathan Adonay Alfaro Alvanez. Zedník, zemědělec, dřevorubec, instalatér. Všeuměl. Johnny. Pitbul.

Pitbul, drsňák

„Musíš mít nějakou představu,“ naléhám na Pitbula u železničních kolejí v Ixtepecu, zatímco popíjíme limonádu a kouříme.

Poté co mi Auner prozradil, proč cestují, požádal jsem ho o svolení promluvit si s jeho bratry, jako když se žádá u otce o povolení sejit se s dcerou. Souhlasil. Jednoho po druhém si

---

⁴ Pupusa je velmi populární a rozšířené jídlo ve středoamerickém Salvadoru. Jedná se o plněnou pečenou placku. Základní surovinou je kukuřičná mouka. Pupuseria je obchod či restaurace, kde se pupusas podávají. (Pozn. překl.)

je odvádím z rušné ubytovny. Nejdřív Pitbula. Zalezeme si do houští u trati, aby se cítil klidný a vzpomínal.

„Ne, kámo, nevím, kdo byli ti chlapi. Vím jen, že cestou k hracím automatům mi parťák řekl, že musí něco vyzvednout v kantýně. Vylezl úplně v klidu. Dali jsme se do kroku, a v tu chvíli vylezli ti parchanti a zabili ho.“

„Nemyslíš, že smrtí jim vyhrožují oni?“

„To nevím. Nemám tušení, co je to za grázly.“

Nic. Žádná stopa. Pitbul utíká, ale neví před čím. Kdyby byl fiktivní postavou, děj by ho určitě nutil pátrat, využít kontakty ve čtvrti, najít jméno těch dvou ožralů. Jenže tohle je realita a Pitbul je jen osmnáctiletý mladík z nejbrutálnější země Ameriky, zvyklý na smrt.

No a co, vždyť ani policejní zprávy moc podrobností neskýtají. Když zavraždili Juana Carlose – v lednu nebo únoru, už si to přesně nepamatuje -, bylo v Chalchuapě zavražděno devět dalších mladých mužů ve věku osmnáct až dvacet pět let. Ale Pitbul ani neví, jestli Juan Carlos bylo jeho skutečné jméno.

„On tvrdil, že se tak jmenuje, ale protože byl z gangu a měl problémy i v jiných čtvrtích, slyšel jsem i jiná jména.“

William, José, Miguel, Carlos, Ronal, NN⁵, to všechno mohla být skutečná jména Juana Carlose. Ti všichni zahynuli v Chalchuapě ve stejných měsících jako on. Kterýkoli z nich by mohl být policejním záznamem o jeho těle. I kdyby se někdo chtěl dozvědět o této smrti pravdu, byla by stejně uhýbavá jako to, co se nikdy nestalo.

Pitbul se mlsně ohlédne na migrantky, které opouštějí ubytovnu. „Kočandy!“ Útek není vždycky pohřební průvod. Alespoň ne pro tohoto kluka. Potáhne si z cigarety. Vše se zas zklidnilo. Dál odpovídá na otázky vleže na kolejích, s kamenem pod hlavou a s očima upřenýma na oblohu. Vypadá jako pacient psychoanalytika.

Po první mrtvole se Pitbul na chvíli z Chalchuapy vzdálil. Dva opilci byli souzeni za vraždu, protože na ně ukázal. Nejlepší bylo se stáhnout.

---

⁵ Policejní termín pro neidentifikovanou mrtvolu. (Pozn. překl.)

Odjel do Tapachuly, mexického města na hranicích s Guatemalou, kde žil jeho sedmnáctiletý mladší bratr Josué, zvaný Blond'ák. Josué trčel na místě páchnoucím přepáleným tukem a olovem už více než pět měsíců. Od chvíle, kdy se na konci roku 2007 vydal do Spojených států, Blond'ák čekal, zatímco spravoval auta a spal v autoopravně v pohraniční zóně montoven⁶. Doufal, že mu otec, jak slíbil, jednoho dne zavolá a řekne, že už má pro něho převaděče do Spojených států, peníze že už také našetřil a může splnit slib.

„Půjdeme na sever, synku, uvidíš, tam je práce, dobrá práce, a za dobrý peníze,“ řekl kdysi otec svou přistěhovaleckou španělštinou, směsicí středoamerického přízvuku a slovníku Hispánců žijících ve Spojených státech amerických.

Blond'ák a Pitbul nikdy nebyli přátelé, ale ani nepřátelé. Jsou to dva rozdílní lidé, nucení sdílet své příběhy. Auner se dál věnoval svým záležitostem v Salvadoru, obdělával pole a čekal, až jeho žena porodí. Ti tři spolu nijak nekomunikovali. Vždycky měli mezi sebou typický vztah venkovanů, kteří jako by měli zakázáno projevovat si gesty nebo slovy náklonnost.

Majitelé dílny Blond'ákovi důvěřovali, ale ne natolik, aby tam mohl spát i jeho bratr. Směl si tam ale vodit holky a trávit večery laškováním. Blond'ák si s nikým nezačínal, žádné kamarády si v Tapachule nenašel. Kolem páté hodiny odpoledne si dal pořádnou sprchu, aby smyl ze světlé pleti zažranou špínu a nageloval si kudrnaté vlasy. Přes triko s dlouhými rukávy si oblékl další s krátkými rukávy a potiskem. Obul si falešné conversky a začínal brousit kolem kaváren na nárožích centrálního náměstí, kolem pseudokoloniálního bílého altánku uprostřed, kolem zmrzlinářství, kam si kluci a holky chodí povídat. A někoho sbalit, říká. Někdy se mu zadařilo a pokračoval s dívkou na lavičce v parku. Dávali si zmrzlinu, až se mu jednoho dne podařilo odvést ji do garáže, stříhli rychlovku, pak na ni zapomněl a rutina se opakovala.

K jeho úspěchu částečně přispívala skutečnost, že Blond'ák nevypadá jako delikvent. Na rozdíl od Pitbula a Aunera má mladistvou pleť, nespálenou a nerozpraskanou. Nevinný pohled mu ladí se světle hnědými kudrnami a vypadá jako někdo, komu lze věřit. Na ruku nemá mozoly a nehty má vždy čisté a upravené. Dalo by se říct, že se mu na těle nepodepsal jeho život těžce pracujícího.

---

⁶ Jedná se o montážní podniky v oblasti severního Mexika a zbytku Střední Ameriky, ve kterých se montují importované díly a součástky. (Pozn. překl.)

Pitbul šel, kam se dalo. Bydlel u kamaráda z práce, který mu poskytl přístřeší. Pohyboval se po jedné z nejnebezpečnějších čtvrtí v Tapachule jménem Indeco, kde stály továrny a montovny. Pátevní ulice, obezděná obrovskými stěnami chránícími průmyslové podniky, počmáranými graffiti gangu Mara Salvatrucha, vypadá jako hradba, jako hranice mezi zneprátenými zeměmi. Pitbul pracoval jako zedník, jako pomocník v opravně, jako nosič na trhu. Všechno bylo dočasné. Musel si zvyknout na maloměsto předstírající velkoměsto. Měl mezičas, aby si našel přátele a vrátil se k životu na tenkém laně, které ho vždy drží na hranici života a smrti. Po stejném laně kráčet v Salvadoru, když se rozhodoval, jestli by nebylo lepší se jako kamarádi přidat se ke gangu a vydobýt si bázlivý respekt, s nímž se k těmhle vyděděncům všichni chovají.

„Ne že bych se chtěl přidat ke gangu, vím, že to stojí za prd, ale stejně jsme tak vypadali... Do školy jsme nechodili, jen jsme se poflakovali a hledali, jak se zabavit,“ ohání se Pitbul argumenty.

V Tapachule zábava znamenala stále totéž: chůzi po laně. Když nehrozí pád, není ani zábava. Narazil na kluka podobného stříhu, „čórkaře“, který mu udělal nabídku, jako když se někdo dělí o kus chleba. To Pitbulovi stačilo, aby se vrátil ke starým zlovykům.

„Tak co, nešlohneme někde něco?“

„Tak jo,“ odpověděl.

Beze zbraně okrádali ženy a děti o peněženky a jízdní kola. Před školami, v nóbl čtvrti Laureles, v ulicích kolem tržiště. Jedna z těchto peněženek ho vrátila zpátky do Salvadoru. Vytrhl ji, utíkal, ale za rohem stálo hlídkové auto. Pitbul nechtěl přijít o kolo, na kterém prchal. Místo uličkami pokračoval po chodnících, dokud ho nedohonilo další hlídkové auto a neodvezlo ho na policejní stanici.

„Hele, ty zkurvenej gangsteře, v týhle zemi krást nebudeš. Vyfasuješ tři roky, aby ses odnaučil dělat bordel.“

Jeho zevnějšek mu také zrovna nepomohl. Pitbul má drzou houpavou chůzi členů gangu s pokrčenými koleny a uvolněným tělem. Má oholenou hlavu, kulatý obličej a provokativní pohled, vždycky šejdrem, zespona nahoru, jako kdyby se zrovna chystal zaútočit.

Ani se nesnažil policistovi vysvětlit, že není gangster, ale jen kluk ze Střední Ameriky. Hlavou se mu honily jenom roky.

„Tři roky... Až mě pustí, bude mi jednadvacet ... Dědek.“

Zmínku o gangu nevzal na vědomí. Kdykoli ho zastavil policista, vždycky se ho ptal na totéž: Z kterého jsi gangu? Běžné věci z principu nepřitahují pozornost.

Jenže právě to mu hrozilo. Pitbul šel na osm měsíců do vězení pro mladistvé v Tapachule. Nikdo ho nikdy nenavštívil. Ani Blondřák, ani Auner, ani doña Silvia, jeho matka.

„Šel jsem tam jako prase na porážku," vzpomíná ztuhle a ustrašeně.

Přivítání nebylo vřelé. Při prvním sprchování mu po zlém sebrali tenisky a bermudy.

Jak dny utíkaly, naučil se poslouchat. A to, co slyšel, mu nebylo cizí. Jakmile zaslechl slova jako *perrito*, *chavala*, *boris* nebo *chotas*⁷, cítil se jako doma. Byl to jazyk gangu, tentokrát to byla Mara Salvatrucha. Pak už věděl, co má dělat. Znovu se z něho stal ten drzý a troufalý kluk jako dřív. Trvalo čtyři dny, než se díky slangu dostal ke skupině ovládající vězení: k partě středoamerických gangsterů.

Vůdce bandy Zmetek, osmnáctiletý gangster z Guatemaly, seděl od svých čtrnácti let za tři vraždy, které měl vytetované na tváři v podobě tří slz; Smookie měl dvě slzy smrti a *MS* vytetované na vnitřku horního rtu; Kriminálník, také z Guatemaly, měl také dvě slzy; Catracho a Jairo byli z Hondurasu.

„Všichni patřili ke dvěma písmenům, všichni ze Střední Ameriky, normálně jsme tam v lochu šéfovali. Prodávali jsme trávu, cigarety a koks a ostatní kretény jsme drželi pěkně zkrátka.“

Co znamená být mladý? Pitbul jako by říkal: musíš mít kuráž. Jako Juan Carlos, co chcípnul vedle něho v Chalchuapě, jako Zmetek, jako Kriminálník; jako všichni jeho celoživotní přátelé, jako on sám, nyní opět na útěku. A k čemu je mít kuráž? Získáš si pověst. A kterého mladíka si ostatní nejvíc považují? Když má na tváři vytetované slzy, když má za sebou dráhu nájemného vraha, přestože je ještě dítě, když ve vězení šéfuje, a ne ve sprchách odevzdává bermudy a tenisky.

---

⁷ Jedná se o typická slova žargonu, který mezi sebou používají členové gangu Mara Salvatrucha. (Pozn. překl.)

„Takže nejdřív ze všeho, když už jsem patřil k šéfům, jsem si vzal zpátky svoje věci a sebral jim jejich, hahaha. Posrali se strachy, hajzlové, když jsem přišel se svejma lidma, že jim rozmlátíme držky. Tak to tam chodilo, když člověk táhne za jeden provaz s šéfama, musí si vyřídit účty. Takže jsme ty zmrdy seřezali v koupelně,“ vzpomíná Pitbul v ubytovně pro migranty.

Přisedáme si ke stolu a dohráváme s jeho dvěma bratry partičku *conquiánu*⁸, oblíbené karetní hry uprchlíků. Na chvíli všichni zapomenou na mrtvoly, které bez známého důvodu poznamenaly jejich osud v Salvadoru.

Několikrát se zasmějí. Přemýšlím, že tohle důvěrné, dobromyslné nadávání možná vyjadřuje vzájemnou náklonnost, radost z toho, že jsou na útěku spolu. Když jeden z nich v této hře vyžadující pohotové, rychlé reakce vynese špatnou kartu, ostatní se smějí. Z úst jim lítají nadávky. Kreténe, debile, idiote. Ten, komu jsou určeny, se směje také. Smějí se společně.

Auner mě na chvíli odtáhne od stolu. Chce mi říct, jak se rozhodl.

„Pojedeme autobusem přes hory... Ale... Jde o to... chci vědět, jestli nám můžeš pomoci, protože... Vůbec nic tady neznáme.“

Dohodli jsme se, že pokud to půjde, zkusím to. Do Oaxaky budeme cestovat společně. Dohodli jsme se, že se sejdem ráno v parku v Ixtepecu. Rozloučili jsme se.

Pád pířka

Slunce v této vesnici nad ránem ještě nepálí. Dlážděnými ulicemi jde protestní průvod za pick-upem, který tu funguje jako mluvčí místních novin. Lidé z přilehlých pouličních stánků se vyklánějí, aby viděli asi sto účastníků pochodu. Tentokrát zpravodajský vůz megafonem obžalovává městskou policii z údajného znásilnění místní prostitutky osmi strážníky. Neudivuje mě to. Už před dvěma lety jsem tady napsal reportáž o bandě únosců migrantů, složené z příslušníků městské a soudní policie.

---

⁸ Karetní hra nejvíce podobná českým žolíkům. Je předchůdcem všech podobných karetních her, ve kterých se karty lízají a vykládají. (Pozn. překl.)

„Zmetci!“ křičím. „Znásilnilo ji všech osm.“

Auner a Blond'ák klopí hlavy. Uznávají: „Je to na hovno,“ a dál si prohlížejí časopisy ve stojanu. Pitbulovi trvá odpověď déle. Přemýšlí, a potom vynese svůj soud.

„A nebyla to snad kurva?“

Kdo ví, čím to je, že ze tří bratrů se stejným původem je jeden otcovštější, Auner; další, Blond'ák, by se dal zaměnit s kterýmkoliv jiným pubertákem; a třetí vypadá celý život jako bývalý trestanec. Mohlo rozhodnout pár minut víc jednoho dne v obchodě na rohu, kde potkali kamaráda, fotbalový zápas, výprask od otce ve špatnou chvíli. To je asi ono, něco tak nenápadného a nepředvídatelného jako pád pířka.

Cpeme se do autobusu třetí třídy plného místních lidí, který jede do hor. Netrvalo nám dlouho přijít na to, proč tuhle cestu využívají migranti, kteří mají dost peněz na jízdenku. Dlážděná uzoučká silnice, zvedá se, klesá a kroutí se jako střevo. Lemuje nekonečné propasti. Protíná vápencové kopce. Je pochopitelné, proč ji Národní migrační institut nezařazuje mezi trasy, na nichž staví kontrolní zátaras.

Na silnici, která má nahánět hrůzu lidem bez dokladů, se nám nic děsivého nepříhodí a přijíždíme do Santiaga Ixcuintepeec. Je to malá domorodá vesnice uprostřed mlhy, mrholení a početných hor. Blížíme se ke kostelním dveřím, abychom si odpočinuli během devíti hodin, které zbývají do odjezdu přímého autobusu do Oaxaky. Někteří mladíci se na nás vyzývavě dívají a Pitbul váhá, zda jim odpovědět dalším, ještě provokativnějším pohledem, nebo pokračovat, jak by měl, se sklopenou hlavou, s vědomím, že utíká a že na této cestě je všechno proti němu. Naštěstí neřekne nic.

Během pár minut nás osloví tři místní. Vychrtlí, s dobráckými výrazy a v sandálech z pneumatik. Všichni lžou. Říkají, že nás vezmou k sobě domů, do jedné vesnice. Prý se tam dobře vyspíme a dostaneme porci fazolí s tortillami na zaplnění žaludků. Prý si vezmou jenom 150 dolarů za skupinu. Prý autobus, na který čekáme, nepřijede. Je to banda podvodníků. Autobus přijede a jeho cena je osm dolarů na osobu. Téhle vesniče, stejně jako dalším, které jsem na téhle cestě viděl, nebude trvat dlouho a stane se zlodějským hnízdem. Migranti jsou dokonalá kořist. Utíkají před autoritami, ukrývají se, chtějí být neviditelní.

Chlapci se na mě otáčejí a nevědí, co odpovědět. Je jasné, že nabídky místních jim neznějí špatně. Každý kousek dopředu se počítá.

Další mrtvoly

„Dobrej, naval nějakou limonádu,“ řekli Los Chocolates paní Silvii.

Los Chocolates byli dva bratři z gangu z Chalchuapy. Oba z gangu Mara 18. Rána a večery trávili před obchodem paní Silvie, matky bratrů Alfarových. Chtěli pít zdarma, s takovou nadřazeností, jakou se vyznačují místní gangsteři. Kouřili marihuanu a hlídkovali ve své čtvrti.

Bylo 19. června roku 2008. Naprosto běžný den.

„Zase ti kluci. Že radši nejdou a...“ Paní Silvia chtěla dokončit větu, když uslyšela osm výstřelů a křik své nejstarší dcery, která byla venku s holčičkami.

Matka vyběhla ven. Našla svou dceru a vnučky, jak křičí a krčí se v koutě. Taxík se obrátil o sto osmdesát stupňů a rychle ujížděl. Los Chocolates, Salvador a Marvin, jeden šestatřicetiletý, druhý osmnáctiletý, leželi rozstřílení na zemi. Obličej, hrudník, nohy... Všechno bylo prošpikované olovem.

Taxík měl černá neprůhledná skla. Zaparkoval před Los Chocolates, opřenými o zeď obchodu. Auto zastavilo, jako kdyby se jeho řidič chystal stáhnout okénko, aby se zeptal na cestu. Skutečně okna stáhnul, vpředu i vzadu na pravé straně vozu. Vysunuly se čtyři devítimilimetrové hlavně. Masakr skončil tak rychle, jak začal.

Silvia zkameněla s pohledem upřeným na ujíždějící taxík.

Prchavé, nepochopitelné výjevy. Z takové látky vznikají násilnická bojiště. Ne z rachotících kulometů ani z mužů a žen na neustálém útěku. Na počátku je ticho a západy slunce, narušené těmito prchavými výjevy na chodnících, kde si hrají děti, na nárožích, kde si povídají mladí lidé, v obchodech, kde pracují matky.

Pak se vše vrátilo do normálu, jako když se někdo uprostřed noci probudí z noční můry. Silvia řekla dívkám, aby šly dovnitř. Zavřela obchod. Nikdo nezůstal, aby viděl, jak soudní lékaři ohledávají těla. Nikdo nezůstal, aby poskytl nějaké odpovědi.

Silvii to však nasadilo brouka do hlavy. Vyrostla v této zemi, v oblasti gangů. Tady vychovávala své děti. V hlavě jí jedna věc, kdo ví jak, spustila druhou. Asi mateřské tušení.

Druhý den zavolala svým dvěma synům, Aunerovi a Pitbulovi – nedávno deportovaným z Tapachuly –, a řekla jim, aby odjeli do obce Tacuba k dědečkovi. Blondák byl stále v Mexiku a nikdo mu neřekl, že na chodníku před matčíným obchodem padli dva členové gangu.

Kdo ví, co se paní Silvii honilo hlavou. Věděla něco? Nikdy na to nepřišli. Zatím na ně nikdo nemířil, ale jejich matka něco vycítila. Dala startovní signál: utečte, chlapci.

Auner a Pitbul poslechli. V Tacubě káceli stromy, pásli krávy a brousili mačety, ale byla to nuda. Pro Pitbula to bylo jako návrat do doby, kdy v mládí žil jako venkovan, ale ze všech sil se snažil stát moderním mladíkem, hrát automaty, kupovat si polokošile, balit holky a nosit náušnice. Auner takhle žít nemohl. Měl ženu a snil, že ji uživí. Děda mu platil fazolemi, rýží a tortillami. To nestačilo.

V polovině roku 2008 se oba vydali do Tapachuly. Auner strávil poslední noc se svou ženou. Pitbul si zakouřil marihuanu s přáteli z Chalchuapy, poprvé od návratu z vězení. Druhý den se sešli a nastoupili do autobusu do Tapachuly.

Tam si podali ruce, rozloučili se a pokračovali ve vztahu bratrů z venkova, kteří se neobjímají ani nebudují společný život. Dokud je k tomu sám osud nedonutí. Jeden pracuje jako zedník, Auner, druhý jako nakladač, Pitbul. Blondák si žije na vlastní pěst, v zákoutích parků, se svými dívkami, ve své dílně a se svými nagelovanými vlasy.

Jedné srpnové noci se Auner vracel domů z práce přes park v Tapachule. Zamyšleně shrbeně kráčel a klopil hranatý obličej s knírem a bradkou do očka. Takový obličej vypadá na někoho o deset let staršího, než je on sám. Horký vzduch mu cuchal husté černé vlasy a minulost ho donutila svolat bratry. Aunerovi totiž zavolal na mobilní telefon strýc.

Toho odpoledne si nejstarší z bratrů vyslechl nejhorší zprávu svého života, jako by se jednalo o všední záležitost – Aunere, dnes nám odpojili vodu; Aunere, dnes jsem si zlomil nohu.

„Aunere, dnes ti zabili matku.“

Paní Silvia Yolanda Alvarezová zemřela ve věku čtyřiačtyřiceti let na následky střely do čela nebo levého spánku. Kdo ví, která z nich byla první. Stříleli dva kluci na kole. Jeden šlapal a druhý stál na šroubech zadního kola. Zaparkovali před obchodem. Myla nádobí v kamenném žlabu. Tiše prošli kolem Silviina bratra, chlapcova strýce. Zastavili se těsně u ní. Jeden před ní, druhý vedle ní. Ustřelili jí hlavu.

4. Komentář k překladu

4.1 Obecné informace o textu

V roce 2010 vydalo nakladatelství Sur+ text, který je výsledkem průzkumu prvních salvadorských internetových novin El Faro.net, s názvem *En el camino* (Na cestě), jehož součástí je i reportáž *Los migrantes que no importan* (Migranti, na kterých nezáleží)⁹. Nakladatelství má na kontě řadu dalších titulů o politickém dění, jejichž autoři, nejen ze Salvadoru či Mexika, ve své zemi nesmějí svobodně publikovat. Reportáž *Los migrantes que no importan* je první vydanou knihou Oscara Martíneze, po které publikoval další díla, například *El niño de Hollywood: Una historia personal de la Mara Salvatrucha* (Dítě Hollywoodu: osobní historie Mara Salvatruchy, 2019).

Knih *Los migrantes que no importan* se stala bestsellerem, jelikož čtenáři poskytuje reálný vhled do situace mnoha středoamerických uprchlíků. Ačkoliv se jedná o reportáž, text je psán literární formou a je velice čtivý.

Knih se dočkala opakovaných vydání i v dalších nakladatelstvích, mezi která patří například jihoamerická Icaria. Dílo bylo přeloženo do několika světových jazyků, přičemž nejznámější je anglický překlad z roku 2013 (*The Migrants that Don't Matter*), zhotovený Danielou Marií Ugaz a Johnem B. Washingtonem.

4.1.1. Fiktivní zakázka

Pro účely své bakalářské práce jsem si stanovila fiktivní zakázku, jejímž cílem je vytvořit překlad odpovídající jak originálnímu komunikátu, tak požadavkům zákazníka a potřebám čtenáře.

Jako nakladatelství pro knihu *Na migrantech nesejde* jsem ve své fiktivní zakázce zvolila slovenské nakladatelství Absynt. Jedná se o nakladatelství, které chce vydávat díla pro 21. století. Příběhy a reportáže, o kterých, dle jejich slov, je třeba mluvit. Tato témata se snaží podávat poutavě a srozumitelně.

---

⁹ Knih již vyšla česky v nakladatelství Absynt v překladu Michala Špíny, 2023.

Téma knihy zapadá k ostatním dílům, která v nakladatelství vyšla. Kniha pomůže českému či slovenskému čtenáři pochopit problematiku středoamerické migrace a politiky s ní spojené. Text je navíc napsán chytlavým způsobem, velice čtivým, který skrze dialogy protagonistů vtáhne čtenáře do děje. Široký rozsah témat, kterých se tak příběh dotýká, je ideální volbou pro vydání českého překladu právě tímto nakladatelstvím.

Kniha v tomto nakladatelství i skutečně v letošním roce vyšla, avšak já jsem český překlad nečetla. Téma bakalářské práce bylo zadáno v minulém roce a v době, kdy nebylo jasné, zda český překlad vyjde.

5. Překladatelská analýza originálu

5.1.1. Stylotvorné faktory

5.1.2. Autor

Oscar Martínez působil v Mexiku jako nezávislý reportér a v roce 2008 se připojil k týmu deníku *El Faro*, kde se intenzivně zaměřil na migraci Středoameričanů přes Mexiko. *El Faro* je žurnalistický projekt založený v Salvadoru, jehož online součástí, elfaro.net, jsou první latinskoamerické internetové noviny. Martínez tak dva a půl roku sledoval migranty na jejich cestě do Spojených států amerických a dokumentoval zneužívání, kterému byli vystaveni, včetně hromadných únosů, znásilňování, obchodování s lidmi a masakrů. Reportážní projekt, který se nejprve objevil na webových stránkách *El Faro* pod názvem *El Camino* (Cesta), byl nakonec v roce 2010 vydán knižně pod názvem *Los migrantes que no importan*.

Renomovaný novinář, který se narodil v roce 1983 v Salvadoru, je známý po celé Latinské Americe díky své investigativní práci. Oscar Martínez píše reportáže a migrantech v Mexiku a o násilí a organizovaném zločinu ve Střední Americe. Je autorem knihy *Los migrantes que no importan* (Sur+, 2010), která vyšla v anglickém překladu pod názvem *The Beast* (*Bestie*, Verso Books, 2013), reportáže z cest středoamerických migrantů bez dokladů přes Mexiko. Anglický překlad *The Beast* získal v roce 2014 cenu WOLA-DUKE Book Award. Dále Martínez napsal knihu *A History of Violence* (*Dějiny násilí*, Verso Books, 2016), která se zabývá násilím, korupcí a gangy na severu Střední Ameriky. Je spoluautorem knih *Jonathan no tiene tatuajes* (Jonathan nemá tetování, UCA Editores, 2010), *Crónicas Negras, desde una*

región que no cuenta (Černá kronika z regionu, se kterým se nepočítá, Aguilar, 2013) a *El Niño de Hollywood* (Dítě Holywoodu, Debate, 2018; Verso Books, 2019), kde prostřednictvím života nájemného vraha vysvětluje dějiny gangu Mara Salvatrucha (MS-13). Jeho dílo je zahrnuto v antologiích *Crónicas de otro planeta* (Kroniky z jiné planety, Debate, 2008), *Nuestra aparente rendición* (Naše zdánlivá kapitulace, Random House, 2011), *Antología de crónica latinoamericana actual* (Antologie současné latinskoamerické reportáže, Alfaguara, 2012) a *Los Malos* (Ti špatní, UDP Editores, Chile, 2015). Publikuje články, eseje a názorové sloupky v amerických médiích, včetně *The New York Times*, *The Nation* a *The New Republic*. V roce 2008 obdržel Národní cenu za kulturní žurnalistiku Fernanda Beníteze v Mexiku a Národní cenu za lidská práva na Univerzitě José Simeóna Cañase v Salvadoru. V roce 2013 byl Martínez členem týmu, který získal první cenu za žurnalistiku od Institutu pro tisk a společnost v roce 2013, Hillmanovu cenu v roce 2018 a Premio Rey de España v roce 2019. V roce 2016 obdržel cenu Marii Moors Cabotové, kterou uděluje newyorská Columbia university, a Mezinárodní cenu za svobodu tisku, kterou uděluje Výbor na ochranu novinářů. V roce 2019 byl prvním hostem programu Global Visiting Fellows, kterou uděluje fakulta žurnalistiky Columbia University. V červnu roku 2023 obdržel v německém Bonnu Cenu za nezávislé zpravodajství.

V současnosti vynakládá Oscar Martínez většinu sil na ochranu novinářů z *El Faro*. Říká, že je to v Salvadoru každodenní realita a potřeba, jelikož reportéři, kteří kritizují vládu, jsou pronásledováni. Dodává, že aktuálně je pro žurnalistiku v Salvadoru velice náročná doba, jelikož se toto odvětví stejně jako ve zbytku Latinské Ameriky potýká se špatným platovým ohodnocením, korupcí, vládou a sociálními problémy. Martínez se nyní, stejně jako další jeho kolegové, nachází v exilu. Se svou činností ale nekončí, dál se snaží o tvrdé realitě nejen své země informovat, a bojovat tak proti diktatuře. Je velkým kritikem salvadorského prezidenta Nayiba Bukeleho, od jehož nástupu do funkce jsou novináři a obránci lidských práv stále častěji diskreditováni a pronásledováni. Zároveň je ale vděčný mnohým ambasadám, které projevíly obrovskou dávkou solidarity a v rámci svých možností pomohly zachránit mnoho salvadorských občanů.

5.1.3. Téma

Vybrané kapitoly z knihy *Los migrantes que no importan* se tematicky vztahují k migrantské problematice ve střední Americe. V prologu autor seznamuje čtenáře se situací, kterou podkládá daty jak z Mexika, Salvadoru, tak ze zbytku regionu. Popisuje zvěrstva, která jsou konána na ženách, dětech, ale i mužích, od znásilnění, přes únosy, až po kruté vraždy. Vlády těchto zemí úzce spolupracují s mafií a gangy, proti čemuž se dokonce i samy oběti bojí protestovat. V první kapitole Auner, jeden ze tří bratrů na útěku, vysvětluje, proč vlastně utíká. Autor doplňuje informace o gangu Los Zetas, mocném mexickém kartelu. Bratři se rozhodují, jakou cestou se dál vydají, zvažují možná rizika. Ve druhé kapitole autor líčí smrt jednoho z Pitbulových kamarádů. Téma vraždy pokračuje i v další kapitole, kde autor vede rozhovor s Pitbulem o důvodech jeho útěku, o přátelích, kteří byli zavražděni, ale i o jeho zlodějské minulosti, která ho dovedla až do vězení, na které krátce vzpomíná. Během čtvrté kapitoly je čtveřice, bratři spolu s autorem, již na cestě. Přemýšlejí, komu mohou věřit, a zjišťují, že nejlepší možností bude věřit opět jen sami sobě. Území, přes které se musí dostat, je plné podvodníků. Poslední přeložená kapitola končí tragickou a násilnou smrtí paní Silvie, matky chlapců, kterou zabili gangsteři. To právě díky ní se její synové dali na útěk, měla totiž zlé tušení.

Psát o těchto věcech je nejen pro salvadorské autory velice riskantní, jelikož jim za takovou činnost hrozí trest. Autor popisuje detailně mimo jiné také důležité okamžiky, jež formují protagonisty, například vraždy jejich blízkých.

5.1.4. Funkce komunikátu

Funkce textu je jedním z nejvýznamnějších stylových faktorů, udává, jak by měl být text složen a jakým stylem by měl být napsán. Dominantní funkcí analyzovaného díla je funkce sdělná, jelikož předává informace; ta je, podle Mittera¹⁰, zároveň základní funkcí komunikátu. Funkci sdělnou lze v textu rozdělit na funkci esteticky sdělnou a věcně sdělnou, jelikož se jedná o text reportážní, který informuje, ale zároveň je z části umělecký díky užití metafor, personifikací a dalších obrazných pojmenování. Další nedílnou funkcí textu je funkce vzdělávací, na které si autor zakládá. Snaží se zbytek světa vzdělat o dění v rodné zemi, se

---

¹⁰ Mitter, 11

kterým se sám potýká. Proto však nelze hovořit o funkci odborně sdělné, jelikož autor do textu promítá sám sebe. Dále lze v díle nalézt i funkci persvazivní, text má ovlivnit čtenáře a přesvědčit ho o zlu, které je pácháno nejen na středoamerických migrantech. Autor zde i otevřeně kritizuje vládu.

Podle Jakobsona (1995) je jazyk tvořen několika souběžnými strukturami a každou z nich charakterizuje jiná funkce, rozdíl mezi jednotlivými komunikáty pak určuje rozdílná hierarchie jejich funkcí. Jakobson vyčleňuje šest jazykových funkcí: referenční, emotivní, konativní, fatickou, metajazykovou a poetickou. Tyto funkce se většinou vzájemně doplňují.

V návaznosti na Jakobsona lze v textu nalézt dvě převládající funkce – referenční a poetickou. V referenční funkci se autor zaměřuje na objekt komunikace, snaží se čtenáře informovat a poučit. Poetická funkce chce čtenáře upoutat pomocí básnických figur a obrazných pojmenování. Uvedu několik příkladů:

Personifikaci lze nalézt hned v prologu: *México se viene pudriendo desde hace años. Se pudre desde sus esquinas más escondidas, desde sus rutas más polvorientas, donde el Estado decidió dejar de estar y dejar que otros estén en su calidad.* (Mexiko už léta hnije. Hniloba se šíří z nezapadlejších koutů, z nezaprášenějších cest, kde se stát rozhodl přestat fungovat a přenechat místo jiným.)

Dále i v pokračování kapitol: *Huye de una muerte sin rostro. Allá atrás, en su mundo, sólo queda un agujero repleto de miedo.* (Utíká před smrtí bez tváře. Za ním v jeho světě zůstává jen díra plná strachu.)

Jako další ze zastoupených tropů lze nalézt přirovnání: *Pero, como ocurre con un pedazo de carne, las esquinas terminan pudriendo el corazón.* (Ale stejně jako v případě kusu masa, z okrajů nakonec hniloba dojde až k srdci.)

Dále: *El viaje en tren los obligaría a encaramarse como garrapatas en el lomo del gusano metálico.* (Na cestě vlakem by se museli jako klíšťata přilepit na hřbet kovového červa.)

V textu lze nalézt i mnoho metafor, například: *las autoridades locales y los grupos criminales formaban un engranaje de reloj suizo, una máquina de moler carne...* (místní úřady a zločinecké skupiny tvořily soukolí podobné švýcarským hodinkám, mlýnek na maso...)

5.1.5. Míra připravenosti, forma, ráz a kód komunikátu

Výchozí text je v psané formě a je veřejně přístupný jak v podobě tištěné knihy, tak digitálně. Nejedná se o spontánní dílo, autor prováděl několikaleté výzkumy a sám se cest účastnil, tudíž míra připravenosti komunikátu je zde vysoká. Text je členěn na jednotlivé kapitoly a odstavce, přímé řeči jsou uvedené pomlčkami podle hispánského úzu.

5.1.6. Čas a místo komunikace

Text popisuje dění v minulých dvou dekadách, tudíž se jedná o nedávnou událost, text je aktuální, a proto z časového hlediska není pro překlad nutno dělat jakékoliv úpravy. Jazyk se od doby vydání díla do doby vzniku překladu také příliš nezměnil, což je skutečnost, kterou by překladatel rozhodně měl brát v potaz. Text popisuje jak současnost, tak nedávnou minulost, od které až do doby překladu nedošlo k výrazným změnám, ačkoliv je možné, že díky stále pokračujícímu výzkumu došlo k novým poznatkům.

Nicméně původní místo komunikace, místo vzniku originálu, je při překladu nutné zohlednit. Autor pochází ze Salvadoru, ale většina děje se odehrává v Mexiku, přes které skupinka utíká. Je tudíž potřeba brát zřetel na podnebí a geografii, jistě na národu tamních obyvatel a jejich kulturu a v neposlední řadě na znalost nejen salvadorských a mexických právních a politických orgánů a zákonů. Jistě je nutné znát i širší problematiku, politickou strukturu a historii USA a jejich vztahy s regionem Střední Ameriky. Autor píše nejen pro svůj národ, ale pro celý svět, aby jej informoval o dění ve své zemi a celé Střední Americe.

5.1.7. Médium

Pro reportážní texty je charakteristická jejich veřejnost. V tomto případě se jedná o text psaný, ačkoliv reportáž může být i mluvená. V psané reportáži je důležité důkladně promyšlené členění textu, které mívá pevně daná pravidla.

Los migrantes que no importan je knižně vydané dílo, jehož vydání se několikrát opakovalo. Dostupné je i v elektronické podobě.

5.1.8. Adresát

Ačkoliv se adresát díla nepodílí na komunikaci většinou aktivně, je stále důležitou součástí tvůrčího i překladatelského procesu – autor se vždy snaží obsah i formu textu přizpůsobit očekávaným příjemcům, překladatel se pak snaží, aby cílový text na čtenáře působil stejně jako originál. (Levý 2012)

Ideálním adresátem originálního textu je španělsky mluvící čtenář se zájmem o politiku a problematiku migrace. Měl by být informován o situaci v Salvadoru a Mexiku, znát tamní politické a státní instituce. Nicméně v kontextu autor nepočítá s příliš širokou škálou znalostí, text často obsahuje i vysvětlivky, jelikož autor chce informovat co nejvíce čtenářů, tudíž text skládá velice srozumitelně a s požadavkem pouze na všeobecný rozhled adresáta.

Dílo je všeobecně dostupné a usiluje o co největší dosah, jak jsem však již zmínila, je jistě lepší, když čtenář bude znát jisté souvislosti, bez jejichž znalosti hrozí neúplné porozumění problematice či uniknutí skrytých významů. Avšak i bez těchto predispozic by běžného čtenáře bez širších znalostí četba obohatila.

Po jazykové stránce se text dělí na dvě kategorie. První kategorií je nedialogický text, který je dobře srozumitelný, psaný běžným španělským jazykem, tedy španělštinou podle Španělské královské akademie, místy s běžnými středoamerickými výrazy. Druhou kategorií je jazyk dialogů, který je na rozdíl od první kategorie často těžko srozumitelný. Je v něm přítomné pro Střední Ameriku typické voseo, dále nadávky, hovorová a nespisovná španělština, různá oslovení a slang jak z vězeňského prostředí, tak přímo z gangů.

Z předcházejících informací a z toho, co o textu a autorovi víme, odvozují, že autor při psaní myslel na adresáty v podobě čtenářů, kterým není lhostejná realita středoamerických občanů. Vysvětluje tamní situaci a pokouší se ji předat široké veřejnosti. Sdělit, jaká zvěrstva se v ulicích středoamerických států dnes a denně dějí, a i přes rizika, která mu tato činnost přináší, být co nejvíce objektivní. Text však poslouží i přímo obyvatelům Střední Ameriky, či obětem v knize popisovaného násilí, neboť díky němu mohou zjistit, že v tomto boji nejsou sami, že je stále cesta, kterou lze okolní svět informovat, a že jsou stále lidé, kteří těmto informacím zasvěcují své životy. Při překladu je tudíž důležité myslet na posuny ve znalostech možných čtenářů, jelikož při správném překladu může mít dílo, v různých cílových jazycích, až celosvětový dopad. Jistě se však bude lišit pro čtenáře pocházející přímo z centra dění a poté pro čtenáře pocházející například z Evropy.

5.1.9. Cílový čtenář překladu

Vzhledem k vytvořené fiktivní zakázce je příjemcem překladu český čtenář knih vycházejících v nakladatelství Absynth. Je to čtenář se zájmem o kulturní a politické dění, hlavně, avšak nejen ve Střední Americe.

5.2. *Stylistická charakteristika textu*

Podle Čechové je: „Styl každého projevu v procesu vzniku ovlivňován mnoha faktory. Výsledný výběr a uspořádání výrazových prostředků vyhovuje určité funkci. Při zobecnění okruhu výrazových prostředků plnících jednu a tutéž funkci nebo funkce přibližně stejné a při pomíjení individuality, kterou do textu a jeho výsledné podoby vnáší autor, dospíváme k vymezení funkčního stylu.“¹¹

Text v originálu stejně jako v překladu patří do žánru reportáže, která se snaží vytvořit přímý záznam nějakého místa či nějaké události, co nejpravdivěji je možné. Informuje a vzdělává čtenáře, přičemž důležité je očitě svědectví autora, který vtahuje čtenáře do děje pomocí realistického popisu události. Díky kombinaci uměleckého a odborného stylu je tak čtenáři nabídnut popis skutečnosti, avšak poutavým způsobem. Tato skutečnost je patrná i z použitého slovníku, v textu je mnoho dialogů, ve kterých postavy mluví hovorově a nespisovně, často užívají urážky a slang. Mimo dialogy je užit jazyk spisovný, místy s termíny. Podle Nového encyklopedického slovníku češtiny je funkce přítomného odborného stylu odborně-sdělná¹², má za úkol čtenáři téma vyložit, o něčem jej informovat či poučit. Pracuje s informacemi pravdivými a přesnými, často bývá doplněn zdroji. Má být objektivní, přesný a úplný. Ve spojení se stylem uměleckým se z díla stává dílo estetické, které adresáta zaujme. Dá se říct, že i díky tomuto spojení se zpráva dostane k většímu počtu čtenářů, kteří by si jinak bez přítomné estetické stránky knihu nejspíše ani nepořídili. Dílo lze zařadit i do stylu publicistického, jehož hlavním úkolem je informovat veřejnost skrze různá média.

---

¹¹ Čechová, 28.

¹² <https://www.czechency.org/slovník>

5.2.1. Metoda překladu

Při překladu jsem se řídila výše popsanou fiktivní překladatelskou zakázkou. Před samotným překladem jsem také provedla analýzu textu na základě prací Romana Jakobsona, Jiřího Levého, Christiane Nordové a Marie Čechové. Poté přišly na řadu tři fáze, které by dle Jiřího Levého měl proces překládání splňovat – pochopení předlohy, její interpretace a následné přestylování. Zároveň je potřeba se pokusit jakožto překladatel co nejméně do textu zasáhnout a co nejméně ho tím narušit.

Při překladu se objevilo několik problémů, z nichž první bylo již prvotní porozumění originálu. Bylo nutné si dohledat všechny potřebné reálie a vysvětlení, názvy organizací, přeložit v běžné španělštině zřídka používaný slang a pochopit tak skryté významy celého sdělení. Po pochopení originálu jsem mohla přejít k předání obsahu českému čtenáři překladu. Nejčastěji jsem se potýkala s problémem správné formulace, kdy u některých informací byla potřeba většího vysvětlení. Při překladu byla také potřeba řešit formální rozdíly mezi oběma jazyky, kdy španělština je více postavena na jmenných vyjádřeních, kdežto čeština více využívá sloves. V překladu také byla potřeba vyřešit otázku syntaxe a souvětí, kdy se pro zachování autorova stylu striktně všech souvětí držím a nerozděluji je.

5.3. Překladatelské problémy a posuny

5.3.1. Překlad měr

Při překladu měr a vah je dle Levého potřeba postupovat pomocí substituce, která napomůže většímu přiblížení se cílovému čtenáři překladu, jelikož si daný údaj bude schopen lépe představit. Proto jsem při překladu věty „*Los migrantes llenaron su cuota de fosas, utilizaron sus yardas de plástico blanco, envoltorio de muerto, y se ganaron el derecho de ser primera plana, de ser apertura de noticiero y de ser discurso político.*“ postupovala následovně: „*Migranti naplnili svou kvótu hrobů, využili metry bílého igelitu, do něhož se balí mrtvoly, a vydobyli si právo být na titulní straně, zahajovat zprávy a být předmětem politických projevů.*“ Namísto yardů užitých v originálu, které autor uvedl nejspíše z důvodu užitého metrického systému Spojených států amerických, jsem v překladu užila metry, aby si český čtenář mohl danou míru lépe představit.

5.3.2. Překlad jmen

Podle Levého lze vlastní jména či přezdívky přeložit, pokud mají významovou hodnotu a pomohou tak cílovému čtenáři překladu v pochopení děje. Já jsem se v překladu setkala hned s několika jmény a přezdívkami, které chci více rozebrat.

Celým příběhem nás provází trojice bratrů, první z nich se jmenuje Auner, typické jméno pro španělsky mluvící obyvatelstvo, které nemá český ekvivalent, tudíž jsem ponechala bez překladu. Druhým je Pitbull, jedná se o přezdívku popisující osobnost postavy, do češtiny jsem pouze přeložila, jelikož se tato psí rasa do češtiny překládá jako pitbul. Posledním je El Chele, opět přezdívka, kterou jsem tentokrát zcela přeložila, ačkoliv jsem se zde setkala s problémem. „El chele“¹³ znamená v Salvadoru blondák, někdo s velmi světlými vlasy i kůží, někdy až albínského vzhledu; další význam v Salvadoru je, že má narudlou pleť jako zrzek. V příběhu má El Chele ale hnědé kudrnaté vlasy, nicméně Latinoameričané často označují za blondáka každého, kdo nemá úplně černé vlasy a snědou pleť.. Proto jsem zvolila přímý překlad v podobě Blondáka, přezdívka zde dokresluje představu o postavě.

Další přezdívky v přeloženém textu jsou Kriminálník a Zmetek, v originálu El Crimen a El Travieso, zde jsem opět přezdívky doslovně přeložila podle jejich významu, jelikož to lépe dokreslí představu o ději. Jedná se o vězně, kteří si své přezdívky vysloužili za své kruté činy.

Zbytek jmen jsem nechala beze změny, ačkoliv některá mají český ekvivalent, například „doña Silvia“, pro navození autentické atmosféry jsem se rozhodla je ponechat v původní podobě.

---

¹³ <https://es.wiktionary.org/wiki/chele>

5.3.3. Problematické výrazy

Cártel del Golfo

Prvním z problematických výrazů z pohledu překladatele byl *Cártel del Golfo*, který by mohl být mylně přeložen jako „Golfský kartel“, což by ale zcela pozměnilo význam. Tento kartel nemá žádné spojení s golfem, a právě špatný překlad by mohl čtenáře mystifikovat. Přeložila jsem proto jako „kartel z Mexického zálivu“. Pro překladatele může být tento výraz náročný, jelikož i na anglické Wikipedii¹⁴ je přeložený jako *Gulf Cartel*, opět tak s tendencí ke špatnému překladu, jelikož *golfo* odkazuje stejně jako anglické *gulf* k témuž – k zálivu. Kdežto v češtině slovo záliv zmizelo; takže anglický překlad je v pořádku. Je tedy zapotřebí, aby se překladatel pokusil přiblížit k českému čtenáři a upřesnil mu pomocí překladu místo, kde kartel reálně působí, v území Mexického zálivu.

Juntadores

Jedná se o tzv. naháněče. Jsou to lidé, kteří nahánějí migranty převaděčům. Tento pojem, stejně jako další, je vysvětlen v dalších kapitolách knihy, zde se rovnou píše: „Los juntadores, encargados de convencer a los migrantes de que se vayan con el coyote para el que trabajan.“, neboli „Naháněči, kteří mají na starosti přesvědčování migrantů, aby šli s převaděčem, pro kterého pracují.“

Překladatel by si měl vytvořit slovníček pojmů, které jsou v textu často používané, případně lze slovníček pojmů a cizích výrazů připojit na konec knihy. Proto je i potřeba, aby překladatel postupoval podle Levého a jeho fází překladu, kdy překladatel musí text nejprve přečíst a pochopit, až poté jej může sám interpretovat čtenáři překladu.

Subir al tren

„Y en ese proceso, como en todo proceso liderado al fin y al cabo por políticos que conocen poco de lo que hay más allá de sus escritorios y sus cuartos aireacondicionados, se cometieron tonterías, como la de intentar prohibir con policías y militares que los migrantes suban al

---

¹⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Gulf_Cartel

tren.“, v tomto případě je potřeba se řídit významem celého sdělení. Gramaticky správně by byl překlad, že „se policie a armáda pokoušela migrantům zabránit nastoupit do vlaku“, ačkoliv já se zde rozhodla ponechat přeložku „na“ vlak, jelikož zde migranti opravdu nastupují na vlak, na jeho střechu, ne dovnitř. Tento vlak se nazývá Bestie¹⁵ a migranti se na jeho střeše pokoušejí dostat přes Mexiko. Proto jsem tuto pasáž přeložila následovně: „A v tomto procesu, jako v každém procesu, který nakonec vedou politici, kteří vědí jen málo o tom, co se nachází za jejich pracovními stoly a klimatizovanými místnostmi, se dělaly hlouposti, jako například když se policie a armáda pokoušela migrantům zabránit nastoupit na vlak.“

Renta

„Escapaban de las pandillas que les arruinaron su panadería cuando les impusieron una renta impagable: 55 dólares semanales o la vida.“

Problémem v tomto překladu je slovo renta, kdy by se dalo mylně překládat jako nájemné, avšak zde se jedná o výpalné. Tudíž jsem přeložila jako: „Utíkali před gangy, které jim zničily pekárnu, když jim stanovily nezaplacitelné výpalné ve výši pětapadesáti dolarů týdně, to, nebo smrt.“

Maquiladora

Dle Wikipedie¹⁶ je maquiladora či maquila montážní podnik v severním Mexiku a Střední Americe, ve kterém se montují importované díly nebo polotovary, čímž se vyrábí hotové nebo téměř hotové zboží, které se pak exportuje. Překládám proto jako montovny, jelikož se zde nic nevyrobí, ale pouze se montují díly.

---

¹⁵ <https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni>

¹⁶ <https://es.wikipedia.org/wiki/Maquiladora>

Monte

V kastilštině by slovo monte znamenalo horu, nicméně z latinskoamerické španělštiny je nutno překládat jako les, prales či divočinu. Proto pasáz: „Este libro habla sobre unas vías de tren, unos ejidos y unos montes en los que la tolerancia de México a la barbarie se estiró.“ překládám následovně: „Tato kniha je o vlakových tratích, o samotách a divočině, kde se barbarství neúnosně tolerovalo.“

5.3.4. Slovníček

Při překládání knihy může být pro překladatele velice dobrou pomůckou slovník, který si postupně během překladu sám vytvoří. Může si do něho zaznamenávat neobvyklé výrazy, překlady jmen či přezdívek. Já se pro překlad tohoto textu rozhodla založit slovníček středoamerické španělštiny, který by při překladu celé knihy překladateli velice pomohl. Prozatím jsem do slovníčku zařadila následující výrazy, které by při pokračování v překladu byly doplněné o další zástupce:

Chicanos – Hispánci žijící v USA

Viejo/a – chlap / ženská

Monte – les, prales, divočina

5.3.5. Gramatické jevy

Voseo

Voseo je zvláštní gramatický jev měnící podobu zájmen, případně i časovací koncovky sloves, který se používá zejména v Latinské Americe. Svě pojmenování nese od tvaru zájmena v druhé osobě jednotného čísla „vos“, které se v některých zemích Latinské Ameriky užívá namísto zájmena „tú“. Děje se tak v Argentině, Uruguayi, Paraguayi, Kostarice, v určitých

regionech Bolívie, Chile, Peru, Ekvádoru, Kolumbie, Venezuely, Panamy, Nikaragui, Hondurasu, Salvadoru, Guatemaly, Mexika a Kuby¹⁷.

V překladu jsem se s tímto jevem setkala v následující pasáži:

„¿De qué mara sos?“, le preguntó un agente.

„De ninguna, pendejo,“, le respondió Pitbull, ya no por la rabia, sino porque así es él.

„Sos de la 18 como tu amigo al que mataron, ¿vea?“

Přeložila jsem následovně:

„Z kterého jsi gangu?“ zeptal se policista.

„Ze žádnýho, debile,“ odpověděl Pitbul, ne ze vzteku, ale protože už takový zkrátka je.

„Patříš do gangu Mara 18 jako ten tvůj zabitej kámoš, co?“

K voseu je tudíž při překladu potřeba přistupovat jako k běžnému tykání, ačkoliv je nutné myslet na stylistickou hodnotu, jelikož voseo ve Střední Americe používají méně vzdělaní lidé z nižších sociálních vrstev.

5.3.6. Skloňování zeměpisných víceslovných názvů

Podle internetové jazykové příručky u skloňování víceslovných zeměpisných názvů záleží na zařazení ke gramatickému rodu, které se u cizích či nepočestělých názvů dělá podle zakončení posledního slova názvu.

S takovým skloňováním jsem se setkala u města Nuevo Laredo, které jsem zařadila do středního gramatického rodu, u kterého se skloňuje až poslední, v tomto případě druhé slovo názvu, tudíž bez Nuevo Lareda, do Nuevo Lareda, k Nuevo Laredu, s Nuevo Laredem.

5.4. Generické maskulinum

Podle *Nového encyklopedického slovníku češtiny* „Generické používání maskulina vychází z toho, že se maskulinum při označení určité sociální skupiny chápe jako člen neutrální,

---

¹⁷ <https://www.bbc.com/mundo>

základní. Generičnost maskulina se odvozuje z toho, že maskulinum je základním, nepříznačným označením dané sociální skupiny z hlediska lexikálního, slovtvorného i frekvenčního, tj. že jde o slovtvorně neodvozené označení, které je do dotvoření označení pro ženy jediným označením dané sociální n. jiné skupiny, jež vykazuje větší četnost v textech a bývá osvojováno dříve než příznakový, ženský člen příslušné genderové dvojice.¹⁸

„43 estudiantes fueron secuestrados por policías y criminales en Iguala, Guerrero. El gobierno federal intentó confundir, anunciar sus cadáveres y cerrar el caso, mentir, pero no lo logró. Demasiados ojos estaban ya sobre ellos. Demasiados ojos aterrados, indignados, viendo cómo lo que creían que ocurría allá, lejos, a los otros, empezaba a ocurrir más acá, más cerquita, a esos 43 muchachos.“

„V Iguale ve státě Guerrero unesli policisté a zločinci 43 studentů. Federální vláda se snažila mlžit, oznámila nález těl a chtěla případ uzavřít, lhala, ale nepodařilo se jí to. Už na ně bylo upřeno příliš mnoho očí. Příliš mnoho vyděšených, rozhořčených očí, které viděly, jak se to, co se podle nich dělo někde daleko někomu jinému, nyní stalo tady, blízko, třiačtyřiceti dětem.“

V této pasáži jsem použila generické maskulinum "studenti", dále jsem pak využila možnosti češtiny a použila výraz "děti", který je v jednotném čísle středního rodu a v množném ženského.

5.5. Hovorové tvary v přímých řečech

V přímých řečech bývají nejčastěji zaznamenané dialogy mezi dvěma anebo více osobami, ve kterých se užívá hovorový jazyk. Na to je třeba myslet i u překladu, jelikož nelze hovorový jazyk dialogu přeložit příliš spisovně, překládaný úsek by tak ztratil autentickou atmosféru a text by působil nepřírozně. Zatímco španělština vyjadřuje hovorovost především lexikálními prostředky, v češtině používáme i gramatické, zejména hovorové koncovky.

Ve svém překladu jsem se s tímto problémem setkala hned několikrát:

---

¹⁸ <https://www.czechency.org/slovník>

—Lo primero que hice ya siendo de los chingones fue recuperar mis cosas y huevearles las suyas. Ja, ja, ja. Se cagaron los **bichos** cuando llegué con la otra raza a ponerles en la madre. Así era la onda, ni modo que anduviera con los **vergonés** y no arreglara eso. Así que reventamos a esos cerotes en el baño —recuerda Pitbull en el albergue de migrantes.

„Takže nejdřív ze všeho, když už jsem patřil k šéfům, jsem si vzal zpátky svoje věci a sebral jim jejich, hahaha. Posrali se strachy, **hajzlové**, když jsem přišel se **svejma lidma**, že jim rozmlátíme držky. Tak to tam chodilo, když člověk táhne za jeden provaz s **šéfama**, musí si vyřídit účty. Takže jsme ty zmrdy seřezali v koupelně,“ vzpomíná Pitbul v ubytovně pro migranty.

5.6. Číslovky

Číslovky se v textu vyskytují v několika formách, jedná se o počty osob, data, ale i názvy (Mara 18). Ne ke všem však lze přistupovat stejně. Ve španělštině bývá většina číselných údajů psána numericky, avšak pro češtinu je běžnější některé údaje vypisovat slovně. Zejména počty osob či předmětů do sta.

*Estoy convencido de que ese descarado asesino que se llevó a **43** estudiantes de Ayotzinapa se ensayó durante años en pequeños municipios, aldeas y ejidos con nombres anodinos como Las Chepas, El Sásabe, El Barí, El 20, Macuspana, Tenosique, Huixtla, Tierra Blanca, Medias Aguas...*

*Jsem přesvědčen, že tahle vražedná drzost, která připravila o život **třiačtyřicet** studentů z Ayotzinapy, se léta nacvičovala v malých obcích, vesnicích a na samotách s nevinně vypadajícími názvy jako Las Chepas, El Sásabe, El Barí, El 20, Macuspana, Tenosique, Huixtla, Tierra Blanca, Medias Aguas...*

K všem datům jsem navíc dodala slovo rok nahrazující španělské de. Je to pro českého čtenáře přirozenější, než kdyby zde byl vypsán rok pouze číslem.

Era el 19 de junio de 2008.

Bylo 19. června roku 2008.

5.7. Syntaktická a gramatická rovina

5.7.1. Slovesa

Ve španělštině je běžné používat mnoho jmenných výrazů, čeština je založená především na slovesech, proto jsem je dodala do vět, které díky tomu znějí pro českého čtenáře přirozeněji. Nahrazuji jimi tak jiné slovní druhy.

A los 20 años, dueño de su miedo...

*Ve dvaceti letech Auner **dokáže ovládat strach...***

V celém textu je v největší míře využíván přítomný čas, hned ze začátku se tak v podstatě okamžitě přemístujeme do děje. Místy je však děj vyprávěn i retrospektivně, nejčastěji se tak děje při vyprávění příběhů některým z protagonistů. Tyto dva časy se v ději přirozeně prolínají. O podobnou přirozenost jsem se pokoušela i v překladu, protože je tím originál charakteristický a překladu tak dodávám autentičnost.

... El viaje es intenso. El sueño es leve. El cansancio a veces gana y eso mata.

José cayó en uno de los tambaleos, que sin problemas sacudió a un hombre débil y medio dormido. Me lo contó Marlon, uno de los que viajaba con él. Ellos también huían. En su caso, sí tenían certeza de por qué. Escapaban de las pandillas que les arruinaron su panadería cuando les impusieron una renta impagable: 55 dólares semanales o la vida. La empresa entera emprendió la retirada. Eduardo, el propietario y panadero; José, el repartidor; y Walter, el ayudante. Uno de ellos ya volvió a El Salvador en una bolsa negra.

Los hermanos Alfaro decidirán esta noche qué hacer. Tienen que decidir con tino; si no, podrían encontrar aquí lo que buscan dejar allá abajo.

... Cesta je vyčerpávající. Spánek je lehký. Únava někdy vítězí a zabíjí.

José spadl, když začal klimbat, což se vyčerpanému, ospalému člověku snadno stane. Vyprávěl mi to Marlon, který s ním cestoval. Také utíkali. V jejich případě byl důvod nepochybný. Utíkali před gangy, které jim zničily pekárnu, když jim stanovily nezaplacitelné výpalné ve výši pětapadesáti dolarů týdně, to, nebo smrt. Na útěk se dal celý podnik. Majitel a pekař

Eduardo, prodavač José a pomocník Walter. Jeden z nich se již do Salvadoru vrátil v černém pytlí.

Dnes v noci se bratři Alfarové musí rozhodnout, jak dál. Musí se rozhodnout moudře: jinak by zde mohli najít to, co se snaží nechat za sebou.

5.7.2. Velká a malá písmena

Co se užití velkých a malých počátečních písmen týče, prvním rozdílem mezi češtinou a španělštinou je vyjadřování národností, které jsou ve španělštině vždy uvedené s malým počátečním písmenem (salvadoreño), kdežto v češtině je tomu tak vždy s velkým počátečním písmenem (Salvadořan). Dále se v textu často vyskytuje *estado* a *Estado*, kdy užití malého a velkého počátečního písmene mění význam slova, v prvním případě se jedná o stav, ve druhém o stát. Dalším příkladem, kdy užití malého či velkého počátečního písmene mění význam slova, je *migración* a *Migración*, kdy se s malým počátečním písmenem jedná o migraci, avšak s velkým počátečním písmenem se jedná o migrační policii.

5.7.3. Souvětí

V překládaném textu se často nacházejí velmi dlouhá souvětí a rozsáhlé odstavce, které jsou známkou určité uměleckosti textu, ale také souvisí s plynutím autorových myšlenek, což jde ruku v ruce s problémem interpunkce. Jak uvádí Jana Králová: „Čeština vychází z tzv. germánského principu, proto užití jednotlivých interpunkčních znamének odpovídá spíše syntaktickému členění výpovědi. Oproti tomu španělská interpunkce odpovídá tzv. románskému nebo francouzskému principu a užití jednotlivých interpunkčních znamének vychází zejména z rytmického a sémantického členění sdělení.“¹⁹

Při překladu je však potřeba souvětí zachovávat a nerozdělovat je z důvodu neporušení stylu původního textu.

Co se interpunkce dále týče, chtěla bych zmínit rozdílné označování přímé řeči v těchto dvou jazycích. V češtině je běžné označovat přímou řeč na začátku uvozovkami dole a na konci

---

¹⁹ Králová, 26.

uvozovkami nahoře, kdežto ve španělštině se uvozovky dole nepoužívají a často se nijak neoznačuje konec přímé řeči. Přímá řeč se nejčastěji uvozuje pomlčkou, stejně je tomu tak i v originálu překládaného textu.

—*¿Volverías? —pregunto.*

—*No, nunca —sigue con los ojos clavados en la tierra.*

—*¿Renunciás a tu país?*

—*Sí.*

„*Vrátíš se?*“ *ptám se.*

„*Ne, nikdy,*“ *odpovídá s očima upřenýma k zemi.*

„*Vzdáváš se své země?*“

„*Ano.*“

5.7.4. Aktuální větné členění

Čeština a španělština mají společnou určitou volnost ve slovosledu, což ovšem neznamená, že pro něj neexistují žádná pravidla. V češtině se slovosled řídí převážně tzv. aktuálním větným členěním reflektujícím výpovědní perspektivu mluvčího. Jedná se o pravidlo projevující se řazením základních informací na počátek vět, které ve svém pokračování nadále informaci rozvíjejí.

Naopak ve španělštině je větný pořádek mnohem pevněji stanoven, například nutností řazení větných členů podle schématu „podmět – přísudek – předmět“; pokud chce španělština něco zdůraznit, používá vytýkací vazby tam, kde v češtině jednoduše prohodíme větné členy a dáme nejdůležitější sdělení – jádro výpovědi – na konec věty. Proto se mezi jazyky vyskytují ve slovosledu rozdíly, což je nutné mít při překladu na paměti, a i podle toho postupovat.

Los niveles de tolerancia al sadismo y a la muerte impune se estiraron en las rutas del migrante indocumentado que cruza México.

Na trasách migrantů bez dokladů, projíždějících Mexikem, se míra tolerance sadismu a beztrestného vraždění zvyšovala.

5.8. Vnitřní vysvětlivky a poznámky pod čarou

Podle Levého by překladatel neměl při překladu příliš zasahovat do stylu a plynulosti textu, svou osobnost by měl co nejvíce upozadit. Proto co se týče reálií (místa, organizace, jazyk) v textu, rozhodla jsem se zvolit dva přístupy. Je pochopitelné, že český čtenář nebude znát tyto salvadorské a mexické reálie, proto pokud pro porozumění daného není podstatné, aby čtenář znal bližší určení místa či kdo osoba byla, ponechávám překlad beze změny. Pokud je ale informace důležitá, není z kontextu pro českého čtenáře zcela jasná a její vysvětlení ulehčí četbu a porozumění, volím explikaci v podobě vnitřních vysvětlivek nebo poznámek pod čarou v případě, že je potřeba uvést více informací.

*A un migrante en **Coatzacoalcos, Veracruz**, los mismos policías municipales lo devolvieron a la casa de secuestro de Los Zetas de la que él había logrado escapar. **En Ixtepec, Oaxaca**, la policía municipal junto con la extinta policía judicial lideraron los secuestros y asaltos contra los indocumentados al menos hasta 2007. **En Ciudad Hidalgo, Chiapas**, en la ribera del río Suchiate, el primer asalto a mano armada –y bien armada– corría muchas veces a cargo de los militares que custodiaban la frontera.*

*V **Coatzacoalcosu ve státě Veracruz** přímo městská policie vrátila migranta do domu únosců Los Zetas, odkud se mu podařilo uprchnout. V **Ixtepecu ve státě Oaxaca** organizovala městská policie spolu s dnes již neexistující soudní policií únosy a přepadávání migrantů bez dokladů nejméně do roku 2007. V **Ciudad Hidalgo ve státě Chiapas** na břehu řeky Suchiate první ozbrojené – a dobře ozbrojené – útoky často prováděla armáda střežící hranice.*

6. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo vhodně přeložit pět vybraných kapitol z knihy o středoamerických migrantech, *Los migrantes que no importan*, významného reportéra Óscara Martíneze a zároveň vypracovat komentář překladu se všemi jeho náležitostmi (informace o textu, fiktivní zakázka, rozbor originálu, překladatelské problémy, posuny a jejich řešení).

Překlad byl pro mě velkou výzvou a přinesl mi mnoho nových zkušeností a poznatků. Naučil mě pracovat s bezpočtem překladatelských problémů a v oboru mě velmi posunul. Posunutí pocítuji ale i mezioborově, díky překladu jsem se dozvěděla o mnoha pro mě nových skutečnostech a zjistila jsem, že mě překlad podobných textů velice baví. Co se náročnosti překladu týče, rozhodně bych jej neoznačila za jednoduchý. Velice náročný byl již překlad titulu, dále slangu, nadávek a problematický byl pro mě také překlad institucí.

Dalším bodem práce byla analýza originálu a jeho porovnání s překladem, kde jsem se snažila zohlednit vše, co by mohlo mít vliv na výslednou podobu překladu či co mně osobně dělalo při překladu potíže. Mým cílem bylo upozornit na nejdůležitější úskalí. Zároveň doufám, že výsledky práce poslouží i odbornému publiku a budou mu přínosem.

Díky zvolenému textu se u mě rozhodně prohloubila má vášeň pro překlad. O celou problematiku knihy se navíc aktivně zajímám, proto doufám, že i cílovému čtenáři se text zalíbí a přinese mu zajímavou zkušenost, jak po stránce informativní, tak stylové. Věřím, že text čtenáři dokáže přiblížit oblast Střední Ameriky a problematiku migrace.

Ráda bych ještě uvedla, že text mezitím vyšel v překladu Michala Špíny v nakladatelství Absynt a několik osobností jej uvedlo v anketách o významných knižních počinech roku 2023. Pokud někoho zaujme tato bakalářská práce, může si pořídit celou knihu; tím také bude moci porovnat, jak k textu přistupuje profesionální žurnalista a jak studentka translatologie.

Bibliografie

ČECHOVÁ, Marie a kol.; Současná stylistika. Nakl. Lidové noviny (NLN). Praha, 2008. ISBN: 978-80-7106-961-4

CHAUVEL, Patrick: Válečný reportér, Garamond 2009, přeložili Erik Lukavský, Anna Lukavská

JAKOBSON, R. Results of a Joint Conference of Anthropologists and Linguists. In Jakobson, R., Selected Writings 2, 1971, 554–567.

JAKOBSON, Roman. Poetická funkce. ISBN 80-85787-83-0. Jinočany: H & H, 1995

KAPUSCINSKI, Ryszard: Fotbalová válka, Absynt 2021, přeložili Dušan Provazník a Martin Veselka

KRÁLOVÁ, Jana. Vybrané problémy španělské stylistiky na pozadí češtiny - 1. vyd. - V Praze: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2012. - 145 s.; ISBN 978-80-7308-404-2

LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: Ivo Železný, 1998. 386 s. ISBN 80-237-3539-X.

NORD, Christine. Text Analysis in Translation: Theory, Methodology, and Didactic Application of a Model for Translation-oriented Text Analysis, Amsterdamer Publikationen zur Sprache und Literatur, Vydání 94, ISSN 0169-0221, Brill Book Archive Part 1, ISBN: 9789004472495

SAN JOSÉ, Valerio Baez., Josef DUBSKÝ a Jana KRÁLOVÁ. Moderní gramatika španělštiny. Plzeň: Fraus, 1999.

Absynt: <https://www.absynt.sk/>

Rae.es: <https://www.rae.es/>

<https://cpj.org/awards/oscar-martinez-el-salvador/>

<https://es.wikipedia.org/wiki/Maquiladora>

https://en.wikipedia.org/wiki/Gulf_Cartel

<https://es.wikipedia.org/wiki/Conqui%C3%A1n>

<https://es.wiktionary.org/wiki/chele>

<https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina>

<https://www.bing.com/videos/riverview/relatedvideo>

<https://www.czechency.org/slovník>

<https://www.dukeupress.edu/the-school-of-the-americas>

https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/cesta-za-americkym-snem-vede-z-mexika-po-kolejich-vlakem-smrti.A100625_191705_zahranicni_ipl

<https://www.infobae.com/america/america-latina/2022/10/24/el-periodista-salvadoreno-oscar-martinez-advirtio-que-este-es-el-momento-mas-dificil-para-hacer-periodismo/>

<https://www.lavanguardia.com/libros/autores/oscar-martinez>

<https://www.pf.ujep.cz/wp-content/uploads/2020/10/studijni-opora-stylistika.pdf>

<https://www.versobooks.com/en-gb/blogs/authors/martinez-oscar>